

найбезглуздіші дії. І зрозумів, що від цього гумориста слід чекати гострої, безкомпромісної сатири. І такими є твори Дударя, написані після проголошення незалежності.

В. На мою думку, твори «Лист запорожців», «Дерзай, Іване!», «Сволокайтесь і не вертайтесь», «Будьмо», «До батька. І сповідь, і молитва», а особливо «Українці мої, українці» треба чути і почути всім українцям. Щоб стати самодостатньою, залізною нацією, яка має почуття честі, гідності, совісти, відваги. Доки будемо несміливо вряди-годи помахувати пальчиком на тих, хто знищує нас, агресивно топче наші святині, безсовісно краде духовні і матеріальні скарби, ще й при цьому нас оббріхує і звинувачує у всіх нещастях світу?

ЛІТЕРАТУРА

1. Дудар Є. До батька. І сповідь, і молитва. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=eJ514iVNN3Y>
2. Дудар Є. Українці мої, українці. URL: https://www.youtube.com/watch?v=ui_i2BET0Mo
3. Дудар Є. Штани з Гондурасу. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=3274&page=21>

Божаківська Мирослава Олександрівна,
викладач української мови і літератури,
зарубіжної літератури,
Галицький фаховий коледж імені В'ячеслава Чорновола

ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНО-СМИСЛОВИХ УСТАНОВОК УЧНІВ 10-11 КЛАСІВ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ХУДОЖНІХ ТВОРІВ ІЗ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Мета дослідження: дослідити способи та моделі формування ціннісно-смыслових установок учнів 10–11 класів під час вивчення художніх творів. Цінності – ядро внутрішньої духовної складової особистості, а ціннісно-смыслова сфера особистості, особливо в період війни, є однією із найбільш активно досліджуваних царин. Поняття цінності, ціннісної орієнтації є мультинауковим, адже співвідносяться як із соціальними еталонами, так і з категоріями, котрі регулюють механізми поведінки та діяльності людини [1, 2].

Ціннісні орієнтації є системою усвідомленого ставлення індивіда до соціуму, інших окремих індивідів та самого себе. Питання ціннісно-сислової сфери цікавило і продовжує викликати інтерес багатьох зарубіжних та вітчизняних вчених (Л.С. Виготський, А.М. Леонтьєв, Д.А. Леонтьєв, А. Маслоу, С.Л. Рубінштейн, В. Франкл та інші) [2].

Також поняття «цінність» тісно пов'язане з категоріями: потреба, інтерес, сенс, смисл. При трансформації потреби в стан зацікавленості першу скрипку грають такі характеристики мотивацій діяльності, де проявляється ставлення до соціальних інститутів. Духовні прагнення, ідеали, принципи, норми моральності належать до сфери дії інтересів. У сфері психології цінність трактується, як елемент структури свідомості особистості: інтереси, установки, принципи, переконання. Саме тому проблема сенсу вивчалася і продовжує вивчатися у рамках зарубіжної та вітчизняної психології, творчо осмислюється у літературі, та мистецтві в цілому. У психології сенс життя інтерпретують як базову мотиваційну тенденцію особистості, яка спрямована на усвідомлення сутності власного «Я», свого місця у світі, життєвого призначення [4]. Сенс задає певну лінію життєвого розвитку, дозволяє людині у пошуку свого місця у житті, у світі загалом; він неможливий без відповідальності особистості за свій вибір, а також свободи у здійсненні цього вибору [5, 6].

Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти одним з головних аспектів у вивченні зарубіжної літератури вважає розвиток вміння аналізувати художні твори в різних інтерпретаціях, зокрема аксіологічному, історичному, культурному, релігійному, духовному та ін.; визначати естетичну цінність художнього твору [6]. У розділі «Мова та література» звертається значна увага на емоційне сприйняття тексту, його творче осмислення, визначення авторської позиції та окреслення власного ставлення до порушених автором проблем. Також серед основних вимог до вмінь і навичок учнів старшої школи є здатність до аналізу та інтерпретації змісту твору, визначення основної його проблематики та вміння зробити самостійні висновки на основі прочитаного. Метою та завданням літературної освіти є розвиток основних читацьких якостей школяра, зокрема уваги, творчої уяви, здатності до співпереживання; також уміння співставляти та аналізувати прочитане, самостійно оцінювати твори, осмислювати художні описи, конфлікти, ідеї [7].

Художній твір більшою мірою впливатиме на формування моральних цінностей старшокласників, за умови, якщо вони деталізуватимуть та уявлятимуть особисті риси героїв творів. Так учні чіткіше та глибше усвідомлять описувану ситуацію чи проблему [6].

Ціннісний потенціал художнього твору має свій позитивний вплив на читачів лише в тому випадку, коли він осмислений та прорефлексований. Осмислюючи ідейно-художній зміст будь-якого художнього твору, учні знаходять і пояснюють в ньому не лише основні компоненти та їх співвідношення, а й вивчають у тенденції побудови тексту, вчаться шукати авторський задум та способи його реалізації, формуючи власне ставлення до художньої картини світу. Таким чином реалізується аксіологічна функція літературного твору, бо базується на тому, що письменнику вдається донести читачам світоглядні ідеї та ціннісні орієнтації [7].

Формування та утвердження ціннісних орієнтацій особистості відбувається в процесі набуття та осмислення індивідуального та соціального досвіду. Система цінностей є головною характеристикою духовного світу людини, її здатності знаходити баланс між духовними та матеріальним. Вони формують свого роду внутрішній стрижень людини, у взаємозв'язку з яким, індивід будує свою життєдіяльність. У сучасній науці не існує уніфікованої, загальновизнаної класифікації цінностей, це створює простір для вчителя, викладача і психолога для творчого підходу до вирішення проблеми, наприклад:

- під час вивчення трагедії Й. В. Гете «Фауст» можна запропонувати учням написати хмару слів, визначивши цінності і сенси головного героя;
- під час вивчення роману О. Вайльда «Портрет Доріана Грея» запропонувати заповнити таблицю, де в першій колонці цінності головного героя, а в другій цінності учня; проблемне запитання: визначте, що головне в житті людини: гроші, кохання, краса?
- під час вивчення роману Фредеріка Стендаля «Червоне і чорне» учні заповнюють порівняльну таблицю сенси і цінності Луїзи і Матильди, аналізуючи, що з переліченого близьке кожному учню; дискусія: скажіть, чи мають дружина або чоловік право на життя за покликом власної душі?;
- завдяки є методу творчого читання можна на заняттях разом читати оповідання Г. Белля «Подорожній, коли ти прийдеш у Спа?..», Г. Маркеса

«Стариган із крилами», де вчитель акцентує увагу учнів на переломних моментах сюжету, учні в зошитах формують карту почуттів герої та їхні мотиви і цінності; (під час первинного сприймання твору, а саме читання варто звернути увагу на важливий вид навчальної діяльності – орієнтація на ціннісний потенціал твору, сформувавши тематично- ідейний зміст);

- під час вивчення роману «Чума» А. Камю досліджуємо цінності соціальних груп людей; а під час вивчення твору Кафки «Перевтілення» формуємо гроно сімейних цінностей Г. Замзи та його сім'ї.

Ціннісна орієнтація – внутрішній компонент свідомості й самосвідомості особистості. Високо духовні моральні та естетичні цінності формують продуктивну школу. Головне завдання сучасної школи – допомогти учням виявляти ціннісний сенс у своїй життєдіяльності, здійснювати самостійний моральний вибір стосунки з людьми та навколишнім світом.

ЛІТЕРАТУРА

1. Багацький В. В., Кормич Л. І. Культурологія: історія і теорія світової культури ХХ століття : Навч. посібник. Київ: Кондор, 2004. 304 с.
2. Бандура О. М. Міжпредметні зв'язки в процесі вивчення української літератури: Посібник для вчителя. Київ : Рад. шк., 1984. 167 с.
3. Бех І. Д. Виховання особистості: у 2 кн. Кн. 1: Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади: Навч.-метод. Видання. Київ: Либідь, 2003. 280 с.
4. Бех І. Д. Виховання особистості: у 2 кн. Кн. 2: Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади: Навч.-метод. Посібник. Київ: Либідь, 2003. 344 с.
5. Вітченко А.О. Теорія і технологія формування інтерпретаційної компетенції старшокласників у процесі вивчення світової драматургії : Монографія. Луганськ, 2007. С. 118–177.
6. Ніколенко О.М. Проблеми аналізу художнього твору на уроках зарубіжної літератури. *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 2003. № 3. С. 31–34.
7. Ружевич Я. І. Проблема формування ціннісних орієнтацій в учнів у методиці зарубіжної літератури. *Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В.О. Сухомлинського: збірник наукових праць. за ред. В.Д. Будака, О.М. Пехоти*. 2011. Вип. 1.35. С. 141–144.